

დვალეთის ქართული ონომასტიკა
GEORGIAN ONOMASTICS OF DVALETI

ცირა ბარამიძე
Tsira Baramidze

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: ონომასტიკა, ქართული, დვალეთი
Keywords: Onomastics, Georgian, Dvaleti

მოხსენებაში განხილულია საქართველოს ძირძველი ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მხარის - დვალეთისა და დვალეების (დვალეები - ეთნიკური ქართველები, ქართველთა ეთნოგრაფიული ჯგუფი) ონომასტიკური ემპირიული მასალა ონომასტიკური უნივერსალიების, მისი ლინგვისტიკური და ექსტრალინგვისტიკური ასპექტების გათვალისწინებით. კვლევაში განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა ტოპონიმკას, კერძოდ, ოიკონიმებს, როგორც საცხოვრისის აღმნიშვნელ ლექსიკურ ერთეულებს, რომელთა სიღრმისეული შესწავლა იძლევა საშუალებას, ეს ენობრივი მოვლენა განვიხილოთ სხვადასხვა ჭრილში, კერძოდ, დავადგინოთ მისი მიმართება მეცნიერების სხვადასხვა დარგებთან (გეოგრაფია, გეოლოგია, ბიოლოგია, ასტროლოგია, ისტორია, არქეოლოგია), ფსიქოლინგვისტიკა და მიმართება ექსტრალინგვისტურ და ფსიქოლინგვისტურ ფაქტორებთან. მოხსენებაში განხილულია დვალეთის ონომასტიკა თითოეული ონომის წარმოშობისა და მათი სასაუბრო ენასთან ან უკვე გამქრალ ენასთან დამოკიდებულების (ოსური, ქართული) თვალსაზრისით. დვალეთის ონომასტიკის სტრუქტურულ-სემანტიკური ანალიზი, განსაკუთრებით კი ოიკონიმების (ოიკონიმია ბერძნული სიტყვაა οἰκοδόμημα, რომელიც „საცხოვრისის“, „ქალაქის“ სახელს ნიშნავს) ლინგვისტიკური შესწავლა ტოპონიმთა „ადრესატულ“ ერთმნიშვნელობას გვიდასტურებს და ხაზს უსვამს ონომათა მნიშვნელობას „სხვადასხვა მეცნიერისათვის: გეოგრაფია, ისტორია, ეთნოგრაფია, არქეოლოგია, ეკონომიკური ისტორია, ფოლკლორისტიკა. ხშირად ტოპონიმები წერილობით ძეგლებზე უფრო ძველია, ამ შემთხვევაში ტოპონიმის ისტორიული ლექსიკოლოგიის, დიალექტოლოგიის, არქეოლოგიის კვლევის საგანია“ (ღლონტი, 1988:235).

დვალეთის ოიკონიმების განხილვა გვიდასტურებს, რომ ოიკონიმები კონკრეტულ ტერიტორიაზე ეთნიკური ჯგუფების დასახლების დროს ყალიბდება. ამ ტერმინებს შეაპირობებს სხვადასხვა ისტორიულ-გეოგრაფიული, რელიგიურ-კულტურული მოვლენები. მოხსენებაში ნაჩვენებია, როგორ იცვლება დიაქრონიულად ონომები დვალეთის ტერიტორიაზე ეპოქალურ ცვლილებებთან ერთად, ან ეს ონომასტკა ინარჩინებს პირველ სახეს და ყველა ისტორიულ

წყაროზე უკეთ, უტყუარად „მოგვითხრობს“ ამ ეთნიკური ჯგუფის ისტორიას (ენა და ენობრივი მასალა ის ისტორიაა, რომლის გაყალბება ვერ ხერხდება).

მოხსენებაში გაანალიზებულია დვალეთის ონომასტიკა სრულად და, განსაკუთრებით ტოპონიმის „ბირთვი“ – ოიკონიმები, ამ ტოპოერთულთა ლექსიკური მნიშვნელობა, სახელდების ეტიმოლოგია, სტრუქტურული აგებულება, ნომინაციათა სინტაგმატური და პარადიგმატული მიმართებები. ლინგვისტურ მიმართებებთან ერთად წარმოდგენილია პრობლემის ექსტრალინგვისტიკური, ფსიქოლინგვისტიკური, სემასიოლოგიური და შეპირისპირებითი კვლევების შედეგები. მოხსენებაში განხილულია ოიკონიმთა სახეები: გეოგრაფიული, ისტორიული, ანთროპოტოპონიმისკური, ზოონიმური, ხალხური (ეტიმოლოგიური), მეტამორფოზული.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის საფუძველზე გამოტანილია დასკვნა, რომ დვალეები ქართველთა ერთ-ერთი გამქრალი ეთნოლინგვისტიკური ჯგუფია, რომელთა საცხოვრისი ლოკალიზებულია ცენტრალურ კავკასიაში მდებარე ისტორიული დვალეთის ტერიტორიაზე, რისი დასტურიცაა აღნიშნულ ტერიტორიაზე არსებული ქართული ონომები და მათი ლინგვისტიკური ანალიზი. აღნიშნული დასკვნა სრულად ეთანხმება დვალეთის ისტორიოგრაფიულ და ეთნოგრაფიულ კვლევათა შედეგებს.

ლიტერატურა:

- თოფჩიშვილი, რ.** (2016). დვალეები და დვალეთი. თბილისი : უნივერსალი.
მალრაძე, ვ. (1988). გეოგრაფიული სახელები, ქართული სიტყვის კულტურის საკითხები, წიგნი მერვე, მეცნიერება, თბილისი.
ღლონტი, ალ. (1988). ქართული ლექსიკოლოგიის საფუძვლები, თბილისი: განათლება.
ჯორბენაძე, ბ. (1976). ტოპონიმისკური მუშაობა თბილისის უნივერსიტეტში, „კავკასიის ონომასტიკა“, მაჰაჩყალა.

The report discusses the onomastic empirical material of the indigenous historical-ethnographic region of Georgia – Dvaleti and Dvals (Dval – ethnic Georgians, Georgian ethnographic group) considering the onomastic universals, its linguistic and extralinguistic aspects. The study pays special attention to toponymy, in particular, oikonyms, as lexical units denoting habitat, the in-depth study of which allows us to consider this linguistic phenomenon in different contexts, in particular, to determine its relation to different fields of science (geography, geology, biology and astrology), history, archeology, Psycholinguistics and its relation to extralinguistic and psycholinguistic factors. The report discusses onomastics in terms of the origin of each onom and their relation to the spoken language or already extinct language (Ossetian, Georgian). Structural-semantic analysis of Dvaleti onomastics, especially the linguistic study of oikonyms (Oikonimia is a Greek word οἶκοςδνομα, which means “dwelling”, “city”) confirms the “addressee” unambiguity of toponyms and emphasizes the importance of onomas Archeology, Economic History, Folklore. Often toponyms are older than written monuments, in this case toponymy is the subject of research in historical lexicology, dialectology, archeology ”(Glonti, 1988: 235).

A review of Dvaleti oikonyms confirms that oikonyms are formed during the settlement of ethnic groups in a particular area. These terms are related to various historical-geographical, religious-cultural events. The report shows how the onomas change diachronically with the epoch-making changes in the Dvaleti area, or this onomastka retains its original appearance and, better than all historical sources, unmistakably “tells” the history of this ethnic group (language and linguistic material is history that cannot be falsified).

The report analyzes Dvaleti onomastics in full and, especially, the “core” of toponymy – oikonomies, the lexical meaning of these toponyms, the etymology of the names, the structural of the name, the syntagmatic and paradigmatic relations of the nominations. The results of extralinguistic, psycholinguistic, semasiological and contrast studies of the problem are presented together with the linguistic relations. The report discusses the types of oikonyms: geographical, historical, anthroponymic, zoonymous, folk (etymological), metamorphotic.

Based on all the above, it is concluded that the Dval are one of the extinct ethnolinguistic groups of Georgians, whose habitat is located in the territory of the historic Dvaleti in the Central Caucasus, as evidenced by the Georgian onyms in the area and their linguistic analysis. This conclusion is in full agreement with the results of Dvaleti historiographical and ethnographic research.

References:

- Tophchishvili, R.** (2016). Dvalebi da Dvaleti [Dvals and Dvaleti]. Tbilisi: Universali.
- Magradze, V.** (1988). Geografiuli saxelebi [Geographical Names]. kartuli sitq vis kulturis sakitxebi [Issues of Georgian Speech Culture], VIII, Tbilisi: Mecniereba.
- Glonti, A.** (1988). Kartuli leksikologiis sapuzvlebi [Fundamentals of Georgian Lexicology]. Tbilisi: Education, Ganatleba.
- Jorbenadze, B.** (1976). toponimikuri mušaoba tbilisis saxelmçipo universitetši [Toponymic work at Tbilisi State University]. kavkasiis onomastika [Caucasus Onomastics]. Makhachkala.